

ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ННІ «Європейська школа бізнесу»
Кафедра менеджменту та економіки

Методичні матеріали з курсу
“ТЕОРІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ”
для практичних занять студентів

Київ 2021

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Олександра Москаленко
(Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана)

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту
та економіки Юлія Ремига
(ПЗВО «Міжнародний європейський університет», м. Київ)

Укладач:

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та
економіки Юрій Кузьмич Зайцев
(ПЗВО «Міжнародний європейський університет», м. Київ)

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма вивчення навчальної дисципліни “Теорія організації” складена відповідно до Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Метою вивчення даного курсу є усвідомлення того, що будь-яка дія людини, зокрема й у сфері економіки, не лише націлена на реалізацію певної сукупності цілей, отже завжди цілеспрямована, але й відбувається у певному організованому просторі, в інституціональному полі певних організацій, як на мікро, так і на макрорівні. Ці організації охоплюють усі сфери соціального життя на планеті, мають свої, специфічні закони виникнення, функціонування та розвитку, свою внутрішню організаційну структуру, у тому числі свою систему відносин між суб’єктами — членами цих організацій. Отже, без знання законів функціонування та розвитку організацій, без розуміння та використання найбільш ефективних форм взаємодії окремих їх членів та усього колективу тієї чи іншої організації, неможливо отримати стійкий, довготривалий ефект у процесі реалізації окреслених пріоритетних цілей. Саме тому, студенти майбутні менеджери, отже управлінці, повинні глибоко ознайомитися із засадничими умовами ефективного функціонування, як організацій - інститутів і суб’єктів людської життєдіяльності, так і з найбільш ефективними методами мотивації колективів цих організацій до спільної якісної праці в інтересах задоволення потреб — власних, колективу, суспільства.

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- теоретичні основи процесу виникнення, функціонування та розвитку організацій різних типів і форм;
- принципи організації та функціонування ієрархічно організованої системи зв’язків і відносин між окремими індивідами всередині організації;
- принципи управління організацією в період її становлення, функціонування та розвитку, у тому разі в умовах конкуренції з іншими організаціями;
- розуміти необхідність і значення застосування ефективних мотиваційних інструментів для забезпечення злагоджених колективних дій членів організації;
- принципи розробки економічних і соціальних програм розвитку організації;

уміти:

- аналізувати проблеми розвитку організації у конкурентному середовищі;
- планувати розвиток організації;
- опанувати методiku прогнозування результатів діяльності підприємства;
- прогнозувати перспективи, способи та форми розвитку організації в умовах розгортання цифрової економіки та революції 4.0;
- розробляти системи підвищення гнучкості реакції організації на виклики сучасного глобалізованого світу з метою її виживання та розвитку в умовах, що швидко змінюються;

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	Інд.	С. р.		л	п	лаб.	Інд.	С. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЇ												
Тема 1. Теорія організації як наука та її місце в системі наукових знань	8	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Тема 2. Розвиток організаційно-управлінської думки	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 3. Природа та сутність організації. Організація як система.	8	2	2	-	-	2	8	-	2	-	-	6
Тема 4. Організаційна структура	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 5. Комунікації в організації	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 6. Система управління в організації. Суб'єкти організаторської діяльності	8	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Тема 7. Закони організації	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 8. Принципи організації	6	2	2	-	-	2	8	-	-	-	-	8
Тема 9. Основні типи та види організацій	6	2	2	-	-	2	8	-	2	-	-	6
Тема 10. Організаційна культура	6	2	2	-	-	2	8	-	-	-	-	8
<i>Разом за змістовим розділом 1</i>	74	20	20	-	-	32	80	4	4	-	-	72
Змістовий розділ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ												
Тема 11. Механізм функціонування організації	8	2	2	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 12. Організаційне проектування	8	2	2	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 13. Ефективність діяльності організації: економічні та соціальні аспекти	8	2	2	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 14. Інформаційно-аналітичні технології в організації в умовах формування цифрової економіки	8	2	2	-	-	4	8	2	-	-	-	6
Тема 15. Зовнішнє середовище та взаємодія з ним організації	8	2	2	-	-	4	6	-	-	-	-	6
Тема 16. Тенденції та перспективи розвитку організації в умовах революції 4.0 і глобалізації суспільства	6	2	2	-	-	4	8	-	2	-	-	6

<i>Разом за змістовим розділом 1</i>	46	12	12	-	-	24	40	2	2	-	-	36
<i>Усього годин</i>	120	32	32	-	-	56	120	6	6	-	-	108

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЇ (Тема 1- 10)

Тема1. Теорія організації. Об’єкт і предмет теорії організації. Організаційна структура.

1. Предмет теорії організації та її функції. Організаційні, структурні та процесорні організаційні відносини. Організаційні принципи.

2. Методи та підходи дослідження сутності, функцій, принципів розвитку організації. Системний і процесуальний підходи; ситуаційний та екологічний підхід. Підхід організаційного навчання.

3. Місце теорії організації в системі наукових знань, її значення для підготовки менеджерів. Наука про управління, психологія, соціологія, антропологія, економічні науки та їх внесок у розвиток теорії організації.

Питання для творчого обговорення:

1. Для чого нам організація і знання про її функції?
2. Сучасне розуміння сутності терміну “організація”;
3. Специфіка ключових принципів функціонування організацій різних типів і форм в умовах людиноцентричної парадигми розвитку економіки та суспільства;

Тематика есе:

1. Організаційні та соціально-трудова відносини між членами організації — спільне та особливе, первинне та вторинне;
2. Еволюція організаційних та соціально-трудова відносин всередині організації в процесі системної трансформації суспільства;

Практичні завдання:

Спробуйте визначити сукупність ключових форм організацій, динаміку та характер їх трансформації і розвитку в умовах еволюції економічної системи;

Тема 2. Розвиток організаційно-управлінської думки

1. Історичний розвиток організаційної науки на перших етапах становлення економіки, держави та суспільства.

2. Зародження капіталізму та класична теорія організації.

3. Засадничі ідеї теорії організації у працях провідних учених:

4. Сучасні напрямки теоретичного розвитку принципів і форм функціонування організацій.

Питання для творчого обговорення:

1. Проблема організації та управління державою у праці Нікколо Макіавеллі “Государ”;
2. Зародження та розвиток капіталізму як поштовх до якісних змін в організації держави, політики, економіки, освіти та у системі управління ними;
3. Становлення постіндустріального суспільства та якісні зміни в організації відносин між суб’єктами економічної діяльності на всіх рівнях внутрішньої ієрархії;

Тематика есе:

1. Праця Ф. Тейлора “Принципи наукового управління” як основа розуміння сутності головних ідей наукового управління”;
2. Основні принципи управління в теорії Анрі Файоля;
3. Бюрократична теорія організації Макса Вебера — плюси та мінуси;
4. Р. Лайкерт (Мічиганський ун-т, США) про фактори ефективності організації;
5. Теорія адміністративної поведінки Г. Саймона;
6. Ігор Ансофф (США, 70-ті р.р.ХХ ст.) та його теорія організаційного потенціалу;
7. Дуглас Норт (1990) — Теорія інститутів та інституціональних змін;
8. Д. Макгрегор і теорія “Х — Y” – книга “Людська сторона”;
9. Джерард П. Ходкінсон, Пол Сперроу, Компетентна організація: психологічний аналіз процесу стратегічного менеджменту” (2002);
10. Сандермоен Шетіл. Організаційна структура: Реалізація стратегії на практиці” (2019).

Практичні завдання:

На прикладах роботи конкретних корпорацій розкрийте переваги застосування принципів реінжинірингу, концепції внутрішніх (організаційних) ринків корпорації, теорії альянсів.

Тема 3. Організація як система.

1. Етапи та умови становлення системних наукових поглядів. Теорія систем, їх класифікація.
2. Поняття і риси організаційної системи. Закриті і відкриті системи.
3. Організація як елемент архітекτονіки суспільства. Внутрішнє середовище організаційної системи і її основні підсистеми. Зовнішнє середовище і його чинники.
4. Типологія організацій. Види соціальних організацій: ділові, громадські, асоціативні. Організаційна система та колектив організації.

Питання для творчого обговорення:

1. Які зовнішні та внутрішні чинники безпосередньо впливають на формування та розвиток організаційних систем у суспільстві;
2. Чи можливе у сучасних умовах існування закритих систем;
3. Які види і форми соціальних організацій є ключовими для розвитку економіки, політичних систем, культури, духовності суспільстві;

Тематика есе:

Які організаційні системи найбільш ефективно впливають на розвиток людини, суспільства, людської цивілізації;

Практичні завдання:

Розкрийте сутність, функції, роль нашого університету, як організаційної системи, в архітектоніці зв'язків і залежностей між різними організаціями в Україні та у світі

Тема 4. Організаційна структура.

1. Сутність структурного підходу до вивчення організації. Структура організації.
2. Формальна організація та принципи становлення її структури. Неформальна організація та специфіка її управлінської структури.
3. “Формула Грайчунаса” як інструмент визначення оптимальної структури кількості керівників і підлеглих у підрозділах організації.
4. Типи організаційних структур: механістичні структури (функціональна, лінійна; лінійно-функціональна, продуктова, дивізійна, територіальна структуризація); органічні структури.

Питання для творчого обговорення:

1. Опишіть лінійний принцип побудови організаційних структур;
2. Чим механістичні структури організацій відрізняються від органічних?
3. Дайте опис дивізійної організаційної структури;
4. Чим формальні організації відрізняються від неформальних?

Тематика есе:

1. Глобалізація, інформатизація, цифровізація сучасної економіки та суспільства та нові форми організацій і організаційних структур

Практичні завдання:

Розкрийте структуру студентської організації в МСУ, аргументуйте до якого типу організацій і організаційних структур вона відноситься, та окресліть суть, принципи, переваги та недоліки управління цією організацією.

Тема 5. Комунікації в організації

1. Організаційна комунікація як процес передачі інформації великій кількості персоналу всередині та поза організації.

2. Основні функції комунікації в організації в цілому. Підходи до групування засобів комунікації.

3. Комуникативний ланцюжок в організації: джерело; кодування; канал передавання; декодування; отримувач; зворотній зв'язок; перешкоди та бар'єри.

4. Типи комунікацій: внутрішньо особистісна; міжособистісна; внутрішня оперативна інформація; комунікаційні мережі. Чинники, що впливають на ефективність комунікацій.

Питання для творчого обговорення:

1. Чому серед ключових функцій комунікацій в організації виділено мотивацію, контроль та емоційні реакції?

2. Які, не згадані, на Вашу думку, комунікації можна віднести до ключових і чому?

3. У чому полягає специфіка і роль внутрішньо особистої комунікації з позицій забезпечення ефективної реалізації цілей функціонування організації?

Тематика есе:

1. Які перешкоди та суперечності на шляху просування інформації в організації є найбільш розповсюдженими, простими та, водночас, складними для подолання?

Практичні завдання:

1. Розкрийте сутність, функції та роль неформальних комунікацій в реалізації цілей організації на прикладі вашої групи та студентської організації університету.

Тема 6. Система управління в організації.

Суб'єкти організаторської діяльності

1. Організація як керована система. Суб'єкти організаторської діяльності

2. Система управління організацією та її аналіз. Види аналізу систем управління організацією.

3. Структура управління сучасними організованими системами.

4. Специфіка та характер цілей управління сучасною діловою організацією.

Питання для творчого обговорення:

1. Особливості жорстких ієрархічних структур управління;

2. Переваги та недоліки лінійних структур управління;

3. Назвіть переваги органічних структур управління;

Тематика есе:

1. Причини конфліктів в організації та найбільш ефективні методи їх розв'язання;
2. Сутність, основні принципи та переваги самоуправління у сучасних організаційних системах;

Практичні завдання:

1. Наведіть приклади гнучких структур управління та окресліть їх переваги перед іншими формами управління;

Тема 7. Закони організації

1. Загальні закони організаційного розвитку та принципи їх взаємозв'язку із загальними законами розвитку економіки та суспільства
2. Класифікація законів в організації: закони специфічні, універсальні, загальні, локальні, специфічні для конкретних ситуацій
3. Закони: самозбереження; розвитку; синергії; інформованості — упорядкованості; єдності аналізу та синтезу; композиції та пропорціональності (гармонії);
4. Специфічні закони організаційного розвитку: специфічні закони організацій; закони: своєрідності; соціальної гармонії; соціального завантаження; ефективного сприйняття та запам'ятовування інформації; ефективного осмислювання; установки; дохідливості інформації;
5. Окремі (локальні) закони організацій: відповідності підсистеми що управляє, різноманітності підсистеми, що управляється; пріоритету цілого на частиною; обліку системи потреб; спроможності кадрів управління; диференціації та універсалізації функцій; безперервності та ритмічності в русі виробничих фондів;

Питання для творчого обговорення:

1. На яких засадах формується модель руху організації. Що створюється від хаосу до порядку?
2. Дайте характеристику вимог закону самозбереження організації та можливих варіантів дій суб'єктів організації щодо реалізації вимог цього закону.

Тематика есе:

1. Функції закону соціальної гармонії в організації та шляхи її досягнення;

Практичні завдання:

1. Оберіть будь-яку конкретну форму організації на мікро чи на макрорівні та проаналізуйте проблеми її ефективного функціонування у зв'язку з дією вимог закону спроможності кадрів; закону соціального завантаження;

Тема 8. Принципи організації

1. Сутність поняття “принцип”. Роль системи принципів у формуванні, функціонуванні та розвитку соціальних систем і організацій.

2. Класифікація принципів організації: за ступенем обґрунтованості; за ступенем універсальності; за масштабом дії; за способом реалізації;

3. Загальні принципи організації: зворотного зв'язку; розвитку; змагальності та конкурентності; доповнюваності; структурні принципи; принцип процесу;

4. Специфічні принципи організації: принципи пріоритету та принципи відповідності (кінцевого результату);

Питання для творчого обговорення:

1. Як Ви уявляєте сутність і способи реалізації принципу відповідності між заданими цілями та забезпеченістю ресурсів в умовах Вашого навчання в університеті;

2. Як Ви реалізуєте принцип відповідності ефективності виробництва (Вашого навчання) та економічності, тобто відповідності між ефективністю та витратами;

Тематика есе:

1. Принципи, яких має дотримуватись у стосунках із підлеглими, колективом успішний керівник організації.

Практичні завдання:

1. Опишіть своє бачення ефективного застосування названих вище принципів організації в організації Вашого навчання. Аргументуйте, які принципи організації процесу навчання для Вас є пріоритетними, ключовими, визначальними.

2. Окресліть причини, форми та внутрішні і зовнішні чинники, які заважають Вам організувати ефективну роботу по підготовці до занять та саморозвиток.

Тема 9. Основні типи та види організацій

1. Принципи, критерії та способи поділу організацій на певні види та типи.

2. Класифікація організацій за цілями та інституційними умовами діяльності: урядові та неурядові; комерційні та некомерційні; бюджетні та позабюджетні; суспільні та господарські; формальні та неформальні.

3. Класифікація організацій за їх галузевою приналежністю; за типом соціальних завдань, які вони вирішують: економічні, фінансові, політичні, медичні, освітні та інші види діяльності.

4. Основні види соціальних організацій: ділові; громадські; асоціативні.

Питання для творчого обговорення:

1. Що уявляє собою ділова організація?
2. У чому полягають основні відмінності у діяльності комерційних і некомерційних організацій?

Тематика есе:

1. Із якою метою утворюються громадські організації? Які їх основні функції?

Практичні завдання:

1. Виділіть та опишіть специфічні особливості структури, функцій і способів діяльності конкретних організацій (корпорацій, установ, фондів тощо) у різних країнах, та у різних сферах діяльності — економічній, політичній, фінансовій, освітній тощо.

Тема 10. Організаційна культура

1. Зовнішнє та внутрішнє соціальне середовище організації як складної та відкритої системи. Основні підсистеми соціального середовища в організації: управлінська, структурна, технологічна, цілей та цінностей, психологічна.

2. Поняття та сутність організаційної культури. Два рівні організаційної культури: суб'єктивна організаційна культура та об'єктивна організаційна культура.

3. Основні елементи та функції організаційної культури. Соціалізація працівників у культурі організації.

4. Види та типологія організаційних культур: ринкова, адміністративна, бюрократична, праксіологічна (дієва), підприємницька, інвестиційна культура.

Питання для творчого обговорення:

1. Роль організаційної культури у забезпеченні стійкості та ефективності організації.

Тематика есе:

1. Класифікація типів організаційних культур заснованих на системі розподілу влади, повноважень і відповідальності;

2. Чотири типи організаційної культури за Ч. Хенді (соціолог, Британія);

3. Типологія організаційної культури Герта Хофседе (Нідерланди — 80-ті р.р. ХХ ст.);

4. П'ять параметрів ідентифікації національних культур за Гертом Хофседе.

Практичні завдання:

1. Продумайте відповідь: які типи організаційної культури в нашому університеті Вам імпонують?

2. Які заважають у розв'язанні проблем навчання та організації навчального процесу?

3. Які форми та напрями організаційної культури в університеті на Вашу думку мають бути пріоритетними, але вони відсутні, або не розвинені?

Тема 11. Організаційне проектування

1. Сутність, принципи і цілі організаційного проектування. Проект організації.

2. Етапи організаційного проектування.

3. Методи проектування організації

4. Чинники організаційного проектування.

Питання для творчого обговорення:

1. У чому полягає принципова відмінність сутності поняття “проектування” від понять “планування”, “конструювання”?

2. Структура управління як об'єкт проектування;

3. Організаційно-технічне проектування: цілі, задачі та методи управління;

Тематика есе:

1. Методи проектування організаційних структур управління: аналогій; експертно-аналітичний; структуризації цілей; організаційного моделювання;

Практичні завдання:

1. Наведіть конкретні приклади соціального проектування систем управління на рівні окремої господарської організації; селища, району, міста, держави. Поясніть переваги врахування такої форми проектування розвитку перед суто економічним проектуванням для системного розвитку, знання суперечностей соціально-економічного характеру.

Тема 12. Інформаційно-аналітичні технології в організації в умовах формування цифрової економіки

1. Інформація в організації як чинник забезпечення її ефективності. Управлінська інформація.

2. Технології інформаційної діяльності в організації.

3. Інформаційна система організації.

4. Сучасні інформаційні технології організаційної культури.

Питання для творчого обговорення:

1. Які два типи продукції виробляє управлінська структура організації?

2. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукцію першого типу?
3. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукт другого типу?
4. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукт обох типів?
5. Що уявляє собою управлінська інформація?
6. Складові ділової інформації?
7. Як оцінити продуктивність роботи управлінських структур організації?

Тематика есе:

1. “Контора писаря”; “Механізований офіс”; “Електрифікований офіс”; “Електронний офіс” — причини еволюції та результати;
2. Методи отримання інформації: аналітичний; метод нагромадження первинної інформації; метод показників; метод термінологічного та лексичного аналізу.

Практичні завдання:

1. Основні вимоги до організації інформаційної системи в умовах формування цифрової економіки — сформулюйте своє бачення проблеми та можливі короткострокові, середньострокові та довгострокові переваги застосування штучного інтелекту у збиранні інформації та прийнятті рішень.
2. Наведіть приклади успішних у цьому плані корпорацій у розвинених країнах і в Україні.

Тема 13. Ефективність діяльності організації: економічні та соціальні аспекти

1. Поняття ефективності діяльності організації.
2. Чинники ефективності організації.
3. Критерії організаційної ефективності та види ефектів.

Питання для творчого обговорення:

1. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття “ефективність”;
2. Складові ефективності організаційної системи за Д. Сінком (7 складових та їх характеристика);
3. Умови, за яких діяльність організації можна вважати ефективною;

Тематика есе:

1. Чинники ефективності організації: загальні; системні; зовнішні; чинники управління розвитком;

Практичні завдання:

1. Економічна, соціальна, організаційна форми ефекти діяльності організації — суть, зміст, позитивні прояви;

Тема 14. Оцінка ефективності організаційних систем

1. Спільне та відмінне у поняттях і явищах: “продуктивність” та “ефективність”.

2. Індикатори та міра організаційної ефективності: короткострокові; проміжні; довгострокові.

3. Алгоритм оцінки ефективності діяльності організації та його етапи.

4. Продуктивність, задоволення, адаптивність, виживання, розвиток як показники рівня ефективності діяльності організації. Коефіцієнт ефективності організаційної структури управління.

Питання для творчого обговорення:

1. Дайте характеристику методики оцінки ефективності організаційних систем;

2. Охарактеризуйте критерії оцінки ефективності організаційних систем;

Тематика есе:

1. Роль таких показників ефективності діяльності організації як задоволення колективу, адаптивність та виживання для розуміння перспектив організації у довготривалому періоді;

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте ступінь задоволення студентів університету та ступінь їх адаптивності до оточувального внутрішнього та зовнішнього середовища з позицій підвищення ефективності можливостей виживання вузу в конкурентному полі освіти;

Тема 15. Зовнішнє середовище та взаємодія з ним організації

1. Сутність і зміст поняття “зовнішнє середовище” та його складових.

2. Характеристика зовнішнього середовища: складність і простота; рухливість; невизначеність. Принципи адаптації організації до змін зовнішнього середовища.

3. Взаємодія організації з інститутами та організаціями зовнішнього середовища.

Питання для творчого обговорення:

1. Окресліть і дайте коротку характеристику ключовим інституційним формам, що складають структуру зовнішнього середовища як системи;

Тематика есе:

1. Класифікація основних критеріїв за допомогою яких можна дати характеристику зовнішнього середовища та провести аналіз ефективності взаємодії з ним певної організації

Практичні завдання:

1. Наведіть конкретні приклади безпосереднього впливу зовнішнього середовища на наш університет;

2. Наведіть конкретні приклади взаємодії нашої організації із зовнішнім середовищем на індивідуальному, регіональному та міжнародному рівнях.

3. Яке значення для розвитку комунікацій, адаптації та підвищення ефективності підготовки кадрів вищої кваліфікації має така взаємодія?

Тема 16. Тенденції та перспективи розвитку організації в умовах революції 4.0 і глобалізації суспільства

1. Інформаційна та цифрова революція ХХІ ст. в економіці і суспільстві та якісні зміни в умовах функціонування організацій.

2. Основні характеристики організацій майбутнього: гнучкість, висока внутрішня конкурентоздатність, різноманітність форм, дуалізм індивідуалізму та групового підходу до розв'язання проблем.

3. Нові типи структур організації: мережеві, віртуальні, інтелектуальні, багатомірні організації. Кругові корпорації.

4. Специфіка функціонування організацій в умовах динамічної експансії штучного інтелекту: можливості, переваги, ризики, перспективи.

Питання для творчого обговорення:

1. Дайте характеристику перспективним напрямам і формам розвитку організацій в умовах глобалізації та революції 4.0

2. Які чинники найбільше вплинули на формування мережевих структур організацій?

3. У чому полягають особливості створення та функціонування віртуальної організації?

Тематика есе:

1. Як організується управління проектом у мережевій структурі?

2. Інтелектуальна організація: суть, зміст, функції, переваги;

Практичні завдання:

1. Дайте характеристику сутності, функцій і цілей створення багатомірних організацій на прикладі нашого університету. Який вплив створення такого типу організації на її адаптації та виживання в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі? Аргументуйте своє бачення.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ ТА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ У СЕМЕСТРІ:

1. Предмет теорії організації та її функції. Організаційні, структурні та процесорні організаційні відносини. Організаційні принципи.
2. Методи та підходи дослідження сутності, функцій, принципів розвитку організації. Системний і процесуальний підходи; ситуаційний та екологічний підхід. Підхід організаційного навчання.
3. Місце теорії організації в системі наукових знань, її значення для підготовки менеджерів. Наука про управління, психологія, соціологія, антропологія, економічні науки та їх внесок у розвиток теорії організації.
4. Сучасне розуміння сутності терміну “організація”;
5. Специфіка ключових принципів функціонування організацій різних типів і форм в умовах людиноцентричної парадигми розвитку економіки та суспільства;
6. Організаційні та соціально-трудова відносини між членами організації — спільне та особливе, первинне та вторинне;
7. Еволюція організаційних та соціально-трудова відносин всередині організації в процесі системної трансформації суспільства;
8. Ключові форми організацій, динаміка та характер їх трансформації і розвитку в умовах еволюції економічної системи;
9. Історичний розвиток організаційної науки на перших етапах становлення економіки, держави та суспільства.
10. Зародження капіталізму та класична теорія організації.
11. Засадничі ідеї теорії організації у працях провідних учених:
12. Сучасні напрямки теоретичного розвитку принципів і форм функціонування організацій.
13. Проблема організації та управління державою у праці Нікколо Макіавеллі “Государ”;
14. Зародження та розвиток капіталізму як поштовх до якісних змін в організації держави, політики, економіки, освіти та у системі управління ними;
15. Становлення постіндустріального суспільства та якісні зміни в організації відносин між суб’єктами економічної діяльності на всіх рівнях внутрішньої ієрархії;
16. Праця Ф. Тейлора “Принципи наукового управління” як основа розуміння сутності головних ідей наукового управління”;
17. Основні принципи управління в теорії Анрі Файоля;
18. Бюрократична теорія організації Макса Вебера — плюси та мінуси;
19. Р. Лайкерт (Мічиганський ун-т, США) про фактори ефективності організації;
20. Теорія адміністративної поведінки Г. Саймона;
21. Ігор Ансофф (США, 70-ті р.р. XX ст.) та його теорія організаційного потенціалу;
22. Дуглас Норт (1990) — Теорія інститутів та інституціональних змін;
23. Д. Макгрегор і теорія “X — Y” – книга “Людська сторона”;

24. Джерард П. Ходкінсон, Пол Сперроу, Компетентна організація: психологічний аналіз процесу стратегічного менеджменту” (2002);
25. Сандермоен Шетіл. Організаційна структура: Реалізація стратегії на практиці” (2019).
26. Переваги застосування принципів реінжинірингу, концепції внутрішніх (організаційних) ринків корпорації, теорії альянсів.
27. Етапи та умови становлення системних наукових поглядів. Теорія систем, їх класифікація.
28. Поняття і риси організаційної системи. Закриті і відкриті системи.
29. Організація як елемент архітекτονіки суспільства. Внутрішнє середовище організаційної системи і її основні підсистеми. Зовнішнє середовище і його чинники.
30. Типологія організацій. Види соціальних організацій: ділові, громадські, асоціативні. Організаційна система та колектив організацій.
31. Зовнішні та внутрішні чинники, що безпосередньо впливають на формування та розвиток організаційних систем у суспільстві;
32. Можливість у сучасних умовах існування закритих систем;
32. Види та форми соціальних організацій ключові для розвитку економіки, політичних систем, культури, духовності у суспільстві;
33. Організаційні системи які найбільш ефективно впливають на розвиток людини, суспільства, людської цивілізації;
34. Сутність, функції, роль нашого університету, як організаційної системи, в архітектоніці зв'язків і залежностей між різними організаціями в Україні та у світі;
35. Сутність структурного підходу до вивчення організації. Структура організації.
36. Формальна організація та принципи становлення її структури. Неформальна організація та специфіка її управлінської структури.
37. “Формула Грайчунаса” як інструмент визначення оптимальної структури кількості керівників і підлеглих у підрозділах організації.
38. Типи організаційних структур: механістичні структури (функціональна, лінійна; лінійно-функціональна, продуктова, дивізійна, територіальна структурізація); органічні структури.
39. Лінійний принцип побудови організаційних структур;
40. Відмінності механістичних структур організацій від органічних?
41. Дивізійна організаційна структура;
42. Формальні та неформальні організації;
43. Глобалізація, інформатизація, цифровізація сучасної економіки, суспільства та нові форми організацій і організаційних структур
44. Структура студентської організації в МСУ: до якого типу організацій вона відноситься. Суть, принципи, переваги та недоліки управління цією організацією.
45. Організаційна комунікація як процес передачі інформації великій кількості персоналу всередині та поза організацією.

46. Основні функції комунікації в організації в цілому. Підходи до групування засобів комунікації.

47. Комунікативний ланцюжок в організації: джерело; кодування; канал передавання; декодування; отримувач; зворотній зв'язок; перешкоди та бар'єри.

48. Типи комунікацій: внутрішньо особистісна; міжособистісна; внутрішня оперативна інформація; комунікаційні мережі. Чинники, що впливають на ефективність комунікацій.

49. Чому серед ключових функцій комунікацій в організації виділено мотивацію, контроль та емоційні реакції?

50. Які комунікації можна віднести до ключових і чому?

51. У чому полягає специфіка і роль внутрішньо особистої комунікації з позицій забезпечення ефективної реалізації цілей функціонування організації?

52. Які перепони та суперечності на шляху просування інформації в організації є найбільш розповсюдженими, простими та, водночас, складними для подолання?

53. Розкрийте сутність, функції та роль неформальних комунікацій в реалізації цілей організації на прикладі вашої групи та студентської організації університету.

54. Організація як керована система. Суб'єкти організаторської діяльності

55. Система управління організацією та її аналіз. Види аналізу систем управління організацією.

56. Структура управління сучасними організованими системами.

57. Специфіка та характер цілей управління сучасною діловою організацією.

58. Особливості жорстких ієрархічних структур управління;

59. Переваги та недоліки лінійних структур управління;

60. Переваги органічних структур управління;

61. Причини конфліктів в організації та найбільш ефективні методи їх розв'язання;

62. Сутність, основні принципи та переваги самоуправління у сучасних організаційних системах;

63. Наведіть приклади гнучких структур управління та окресліть їх переваги перед іншими формами управління;

64. Загальні закони організаційного розвитку та принципи їх взаємозв'язку із загальними законами розвитку економіки та суспільства

65. Класифікація законів в організації: закони специфічні, універсальні, загальні, локальні, специфічні для конкретних ситуацій

66. Закони: самозбереження; розвитку; синергії; інформованості — упорядкованості; єдності аналізу та синтезу; композиції та пропорціональності (гармонії);

67. Специфічні закони організаційного розвитку: специфічні закони організацій; закони: своєрідності; соціальної гармонії; соціального завантаження; ефективного сприйняття та запам'ятовування інформації; ефективного осмислювання; установки; дохідливості інформації;

68. Окремі (локальні) закони організацій: відповідності підсистеми що

управляє, різноманітності підсистеми, що управляється; пріоритету цілого на частиною; обліку системи потреб; спроможності кадрів управління; диференціації та універсализації функцій; безперервності та ритмічності в русі виробничих фондів;

69. На яких засадах формується модель руху організації. Що створюється від хаосу до порядку?

70. Дайте характеристику вимог закону самозбереження організації та можливих варіантів дій суб'єктів організації щодо реалізації вимог цього закону;

71. Функції закону соціальної гармонії в організації та шляхи її досягнення;

72. Оберіть будь-яку конкретну форму організації на мікро чи на макрорівні та проаналізуйте проблеми її ефективного функціонування у зв'язку з дією вимог закону спроможності кадрів; закону соціального завантаження;

73. Сутність поняття "принцип". Роль системи принципів у формуванні, функціонуванні та розвитку соціальних систем і організацій.

74. Класифікація принципів організації: за ступенем обґрунтованості; за ступенем універсальності; за масштабом дії; за способом реалізації;

75. Загальні принципи організації: зворотного зв'язку; розвитку; змагальності та конкурентності; доповнюваності; структурні принципи; принцип процесу;

76. Специфічні принципи організації: принципи пріоритету та принципи відповідності (кінцевого результату);

77. Як Ви уявляєте сутність і способи реалізації принципу відповідності між заданими цілями та забезпеченістю ресурсів в умовах Вашого навчання в університеті;

78. Як Ви реалізуєте принцип відповідності ефективності виробництва (Вашого навчання) та економічності, тобто відповідності між ефективністю та витратами;

79. Принципи, яких має дотримуватись у стосунках із підлеглими, колективом успішний керівник організації.

80. Опишіть своє бачення ефективного застосування принципів організації в організації Вашого навчання.

81. Аргументуйте, які принципи організації процесу навчання для Вас є пріоритетними, ключовими, визначальними.

82. Окресліть причини, форми та внутрішні і зовнішні чинники, які заважають Вам організувати ефективну роботу по підготовці до занять та саморозвиток.

83. Принципи, критерії та способи поділу організацій на певні види та типи.

84. Класифікація організацій за цілями та інституційними умовами діяльності: урядові та неурядові; комерційні та некомерційні; бюджетні та позабюджетні; суспільні та господарські; формальні та неформальні.

85. Класифікація організацій за їх галузевою приналежністю; за типом соціальних завдань, які вони вирішують: економічні, фінансові, політичні, медичні, освітні та інші види діяльності.

86. Основні види соціальних організацій: ділові; громадські; асоціативні.

88. Що уявляє собою ділова організація?
89. У чому полягають основні відмінності у діяльності комерційних і некомерційних організацій?
90. Із якою метою утворюються громадські організації? Які їх основні функції?
91. Виділіть та опишіть специфічні особливості структури, функцій і способів діяльності конкретних організацій (корпорацій, установ, фондів тощо) у різних країнах, та у різних сферах діяльності — економічній, політичній, фінансовій, освітній тощо.
92. Зовнішнє та внутрішнє соціальне середовище організації як складної та відкритої системи.
93. Основні підсистеми соціального середовища в організації: управлінська, структурна, технологічна, цілей та цінностей, психологічна.
94. Поняття та сутність організаційної культури. Два рівні організаційної культури: суб'єктивна організаційна культура та об'єктивна організаційна культура.
95. Основні елементи та функції організаційної культури. Соціалізація працівників у культурі організації.
96. Види та типологія організаційних культур: ринкова, адміністративна, бюрократична, праксіологічна (дієва), підприємницька, інвестиційна культура.
97. Роль організаційної культури у забезпеченні стійкості та ефективності організації.
98. Класифікація типів організаційних культур заснованих на системі розподілу влади, повноважень і відповідальності;
99. Чотири типи організаційної культури за Ч. Хенді (соціолог, Британія);
100. Типологія організаційної культури Герта Хофседе (Нідерланди — 80-ті р.р. XX ст.);
101. П'ять параметрів ідентифікації національних культур за Гертом Хофседе;
102. Продумайте відповідь: які типи організаційної культури в нашому університеті Вам імпонують? Які заважають у розв'язанні проблем навчання та організації навчального процесу?
103. Які форми та напрями організаційної культури в університеті на Вашу думку мають бути пріоритетними, але вони відсутні, або не розвинені?
104. Сутність, принципи і цілі організаційного проектування. Проект організації.
105. Етапи організаційного проектування.
106. Методи проектування організації
107. Чинники організаційного проектування.
108. У чому полягає принципова відмінність сутності поняття “проектування” від понять “планування”, “конструювання”?
109. Структура управління як об'єкт проектування;
110. Організаційно-технічне проектування: цілі, задачі та методи управління;

111. Методи проектування організаційних структур управління: аналогій; експертно-аналітичний; структуризації цілей; організаційного моделювання;

112. Наведіть конкретні приклади соціального проектування систем управління на рівні окремої господарської організації; селища, району, міста, держави. Поясніть переваги врахування такої форми проектування розвитку перед суто економічним проектуванням для системного розвитку, знаття суперечностей соціально-економічного характеру.

113. Інформація в організації як чинник забезпечення її фективності. Управлінська інформація.

114. Технології інформаційної діяльності в організації.

115. Інформаційна система організації.

116. Сучасні інформаційні технології організаційної культури.

117. Які два типи продукції виробляє управлінська структура організації?

118. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукцію першого типу?

119. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукт другого типу?

120. Які ланки управлінських структур організації виробляють продукт обох типів?

121. Що уявляє собою управлінська інформація?

122. Складові ділової інформації?

123. Як оцінити продуктивність роботи управлінських структур організації?

124. “Контора писаря”; “Механізований офіс”; “Електрифікований офіс”; “Електронний офіс” — причини еволюції та результати;

125. Методи отримання інформації: аналітичний; метод нагромадження первинної інформації; метод показників; метод термінологічного та лексичного аналізу;

126. Основні вимоги до організації інформаційної системи в умовах формування цифрової економіки — сформулюйте своє бачення проблеми та можливі короткострокові, середньострокові та довгострокові переваги застосування штучного інтелекту у збиранні інформації та прийнятті рішень.

127. Наведіть приклади успішних у цьому плані корпорацій у розвинених країнах і в Україні.

128. Поняття ефективності діяльності організації.

129. Чинники ефективності організації.

130. Критерії організаційної ефективності та види ефектів.

131. Сучасні підходи до розуміння сутності поняття “ефективність”;

132. Складові ефективності організаційної системи за Д. Сінком (7 складових та їх характеристика);

133. Умови, за яких діяльність організації можна вважати ефективною;

134. Чинники ефективності організації: загальні; системні; зовнішні; чинники управління розвитком;

135. Економічна, соціальна, організаційна форми ефекти діяльності організації — суть, зміст, позитивні прояви;

136. Спільне та відмінне у поняттях і явищах: “продуктивність” та “ефективність”.

138. Індикатори та міра організаційної ефективності: короткострокові; проміжні; довгострокові.

139. Алгоритм оцінки ефективності діяльності організації та його етапи.

140. Продуктивність, задоволення, адаптивність, виживання, розвиток як показники рівня ефективності діяльності організації. Коефіцієнт ефективності організаційної структури управління.

141. Дайте характеристику методики оцінки ефективності організаційних систем;

142. Охарактеризуйте критерії оцінки ефективності організаційних систем;

143. Роль таких показників ефективності діяльності організації як задоволення колективу, адаптивність та виживання для розуміння перспектив організації у довготривалому періоді;

144. Проаналізуйте ступінь задоволення студентів університету та ступінь їх адаптивності до оточуючого внутрішнього та зовнішнього середовища з позицій підвищення ефективності можливостей виживання вузу в конкурентному полі освіти;

145. Сутність і зміст поняття “зовнішнє середовище” та його складових.

146. Характеристика зовнішнього середовища: складність і простота; рухливість; невизначеність. Принципи адаптації організації до змін зовнішнього середовища.

147. Взаємодія організації з інститутами та організаціями зовнішнього середовища.

148. Окресліть і дайте коротку характеристику ключовим інституційним формам, що складають структуру зовнішнього середовища як системи;

149. Класифікація основних критеріїв за допомогою яких можна дати характеристику зовнішнього середовища та провести аналіз ефективності взаємодії з ним певної організації;

150. Наведіть конкретні приклади безпосереднього впливу зовнішнього середовища на наш університет;

151. Наведіть конкретні приклади взаємодії нашої організації із зовнішнім середовищем на індивідуальному, регіональному та міжнародному рівнях. Яке значення для розвитку комунікацій, адаптації та підвищення ефективності підготовки кадрів вищої кваліфікації має така взаємодія?

152. Інформаційна та цифрова революція XXI ст. в економіці і суспільстві та якісні зміни в умовах функціонування організацій.

153. Основні характеристики організацій майбутнього: гнучкість, висока внутрішня конкурентоздатність, різноманітність форм, дуалізм індивідуалізму та групового підходу до розв’язання проблем.

154. Нові типи структур організації: мережеві, віртуальні, інтелектуальні, багатомірні організації. Кругові корпорації.

155. Специфіка функціонування організацій в умовах динамічної експансії штучного інтелекту: можливості, переваги, ризики, перспективи.

156. Дайте характеристику перспективним напрямам і формам розвитку організацій в умовах глобалізації та революції 4.0

157. Які чинники найбільше вплинули на формування мережевих структур організацій?

158. У чому полягають особливості створення та функціонування віртуальної організації?

159. Як організується управління проектом у мережевій структурі?

161. Інтелектуальна організація: суть, зміст, функції, переваги;

162. Дайте характеристику сутності, функцій і цілей створення багатомірних організацій на прикладі нашого університету. Який вплив створення такого типу організації на її адаптації та виживання в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі? Аргументуйте своє бачення.

ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Монастирський Г.Л. Теорія організації: Підручник. 2-е видання, доповнене й перероблене. Тернопіль : «Крок», 2019. 368 с.
2. Петрович Й.М., Галаз Л.В., Процак К.В. Теорія організації: Підручник.– Львів, 2015. – 336 с.
3. Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/ Т.В. Стройко. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. – 250 с.
4. М.Мальська, С.Білоус. Менеджмент організацій: теорія та практика. К., SBA-print. 2019. – 190 с.
5. Юрген Апело. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами. Кю, Фабула, 2019 – 464с.
6. Туленков М.В. Сучасні теорії менеджменту. Навч. пос. 2-ге вид. К.: Каравела, 2018. – 304с.
7. О.Коваленко, В.Федоренко, Г.Мошек, М.Ковальчук, А.Соломко, В.Зельдіч, Г.Сиваненко Менеджмент організації. Теорія та практика. К., видавництво Ліра-К, 2019. - 808 с.
8. Productivity of Contemporary Economies: Theory and Evidence. Edited by Anton S. Filipenko, Oleksandra M. Moskalenko and Yurii K. Zaitsev. This book first published 2021. Cambridge Scholars Publishing.
9. Сандермоен Ш. Организационная структура: Реализация стратегии на практике / Шетил Сандермоен; предисл. Ицхака Адизеса; Пер. с англ. - М.: Альпина Паблишер, 2020. - 224 с.
10. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание. / Пер. с англ. под ред. Петрова А. Н. - СПб.: Питер, 2009. - 344 с.
11. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: у 2 кн. - Кн. 1. Філософсько-методологічні засади архітекτονіки предмета сучасної політичної економії: *монографія* / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. - Київ: КНЕУ, 2018. - 397, [3] с.
12. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: у 2 кн. — Кн. II. Сучасна політична економія як методологічна парадигма економічної політики розвитку у глобалізованому суспільстві: *монографія* / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. – Київ: КНЕУ, 2020. - 251 с.
13. История управленческой мысли: Учебник / О. Ю. Артемов, А. В. Кожанова, И. Н. Макашов, С. А. Овчинников, Н. В. Овчинникова, К. А. Чистякова; под ред. Н. В. Овчинниковой. М.: РГГУ, 2013. 688 с.
14. Довгань Л. С., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління. Навч. посіб. 2-ге вид. - К.: Центр учбової літератури, 2020. - 410 с.

Допоміжна:

1. Міжнародні організації економічного співробітництва: Довідник / Рада національної безпеки і оборони України; Національний ін-т проблем

міжнародної безпеки / А.І. Сухоруков (відп.ред.), Н.Г. Діденко (відп.ред.). — К. : НІПМБ, 2005. — 114 с.

2. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. О.С. Кучика. – 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: Знання, 2007. – 325 с.

3. Основи менеджменту .Під ред. А.Мазаракі. К., Фоліо, 2014. –848 с.

4. Л.Ладонько, О.Михайловська, Н.Філіпова. Менеджмент. Теорія і практика. К., вид-во Кондор, 2015. – 269с.

5. Іцхак Калдерон Адізес. Стили менеджмента - эффективные и неэффективные. Альпіна Паблішер, 2017. –198 с.

6. Менеджмент: Навчальний посібник / С.І. Михайлов,Т.І. Балановська, О.С. Степасюк, О.В. Новак [та ін.] / За ред. С.І. Михайлова.– 3-тє вид. - К.,: «Центр учбової літератури», 2013. – 536 с.

7. Балановська Т.І., Гоголя О.П., Троян А.В. «Словник термінів і понять з менеджменту» для підготовки фахівців напряму «Менеджмент». К., НУБіП, 2014. – 210 с.

9. Василенко В.А. Теорія і практика розробки управлінських рішень. Навчальний посібник/ В.А. Василенко.- К.: ЦУЛ, 2013. – 420 с.

10. Свидрук І.І., Миронов Ю.Б., Кундицький О.О. Теорія організації: Підручник. – Львів: Новий Світ-2000, 2013. – 175 с.

11. Баценко Л.М., Галенін Р.В., Ксенофонтова М.М. Теорія організації: навч. посіб. Сум. нац. аграр. ун-т. Суми: Мрія, 2016. 362 с.

12. Богданов А.А. Тектология. Всеобщая организационная наука: В 2 кн. М.: Экономика, 1989.

13. Кожушко Л.Ф., Кузнецова Т.О. Менеджмент організацій: теорія та практика: навч. посіб.; Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне : НУВГП, 2016. 396 с.

14. Марченко О.М., Томаневич Л.М. Теорія організації: навч. посіб.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 359 с.

15. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации: пер. с англ. СПб. : Питер, 2012. 512 с.

16. Лебедева И. П. Японский рынок труда в XXI веке. Экономические и социальные проблемы. - М., Институт востоковедения РАН, 2019. - 314 с.

17. Экономика США в XXI веке: вызовы и тенденции развития / [Аксенов П. А. И др.]; отв. Ред. В. Б Супян; Федеральное государственное бюджетное учреждение науки Институт США и Канады Российской академии наук. - М.: Издательство «Весь мир» . - 424 с.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

2. Сайт безкоштовних електронних підручників онлайн // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://pidru4niki.com>.

3. Офіційний сайт студентської електронної бібліотеки «ЧИТАЛКА» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://chitalka.info>.

4. Офіційний сайт студентської електронної бібліотеки «ЧИТАЛКА» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://chitalka.info>.
5. Офіційний сайт онлайн-бібліотеки освітньої та наукової літератури // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://eduknigi.com>.
6. Сайт електронної бібліотеки підручників // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua>.
7. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
8. Тенденції применення проектного менеджмента в управленні організаціями // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.botexpert.com.ua>.
9. Травкін І.Ю. Організації як платформи для неформального навчання // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://funofteaching.tumblr.com/post/31570777202>.
10. Економіка. Проблеми теорії та практики // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.nauka-osvita.com.ua>
11. Інтернет-портал газети «Бізнес» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.business.kiev.ua>
12. Управління підприємством // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.pro-invest.com>.